

Pedagogisk dokumentation som dilemma

Sara Backman & Lillian Linde

2013

Examensarbete, Grundnivå (yrkesexamen), 15 hp
Didaktik
Läroprogrammet

Handledare: Annie Hammarberg
Examinator: Åsa Morberg

Backman, Sara & Linde, Lillian (2013). *Pedagogisk dokumentation som dilemma*. Examensarbete i didaktik. Lärarprogrammet. Akademin för utbildning och ekonomi. Högskolan i Gävle.

Sammanfattning

I Läroplanen för förskolan Lpfö 98 (Skolverket, 2010) är dokumentationsuppdraget tydliggjort. Dokumentation innefattar numera uppföljning, utvärdering samt utveckling av förskolans verksamhet. Förskolläraren har ålagts det pedagogiska ansvaret i arbetslaget och förskolechefens övergripande ansvar över hur arbetet med läroplanen ska bedrivas betonas. Samtidigt påvisar regeringens proposition (2012/13:195) ett förslag till förändring i skollagen vad gäller dokumentation med anledning av lärarnas ökade arbetsbelastning. Vårt syfte med denna studie är att belysa förskollärares och förskolechefers uppfattningar om pedagogisk dokumentation samt undersöka förskolechefens roll i detta arbete. I bakgrunden läggs ett läroplansteoretiskt perspektiv på dokumentation vilket också utgör grunden för diskussionen.

Studien utformades som en intervjustudie i vilken två förskolechefer och fem förskollärare som arbetar inom deras respektive verksamhetsområde intervjuades. Intervjuerna spelades in i sin helhet och kategoriserades, vidare analyserades materialet.

Analysen av intervjuerna resulterade i fyra kategorier som belyser förskollärares och förskolechefers upplevelser av pedagogisk dokumentation. De fyra kategorierna är: de intervjuades uppdragsförståelse av läroplanen, deras bild av pedagogisk dokumentation, etiska aspekter och barnens inflytande samt förskolechefens ledarroll i ett läroplansteoretiskt perspektiv.

Resultatet visar att informanterna tolkar läroplanens intentioner kring dokumentation olika. Läroplanens formulerade uppdrag kring dokumentation tycks vara svårt att utföra i förskoleverksamheten men samtidigt lyfts pedagogisk dokumentation som ett möjligt arbetsverktyg. Dokumentationsarbetet ses som tidskrävande men barnens delaktighet i dokumentationsprocessen framhålls och visar på motsatsen. De etiska övervägandena kring dokumentationen är något som lyfts i de aktuella verksamheterna. En slutsats som kan dras är att det finns en svårighet att dokumentera det enskilda barnets lärande och behovet av fortbildning efterfrågas. Förskolechefens roll i att tillhandahålla sådan fortbildning och dennes förmåga att leda förskollärarna i dokumentationsarbetet synliggörs.

Nyckelord: etiska aspekter, förskolechef, förskollärare, Läroplan för förskola, pedagogisk dokumentation.

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Bakgrund	2
Läroplansteoretiskt perspektiv	3
Förskolans styrdokument	3
Förskolechefens ansvar	4
Reggio Emilias pedagogiska filosofi.....	5
Dokumentation i förskolan.....	6
Pedagogisk dokumentation i förskolan	7
Dokumentationsverktyg	8
Barnsyn inom förskolan	9
Etiska aspekter.....	11
Sammanfattning av bakgrunden.....	12
Syfte	13
Metod.....	13
Metodval.....	13
Undersökningsgrupp	14
Genomförande	14
Bearbetning av material	15
Etiska ställningstaganden	16
Resultat	16
Uppdragsförståelse av läroplanen	17
Bilden av pedagogisk dokumentation	18
Etiska aspekter och barnens inflytande	20
Förskolechefens ledarroll	21
Diskussion	22
Perspektiv på pedagogisk dokumentation	23
Förskolechefens ledarroll	25
Tiden som bristande resurs.....	26
Etiska överväganden	27
Barnens delaktighet och inflytande	28
Metoddiskussion.....	29
Förslag till vidare forskning	30
Slutsats	30
Referenser.....	31
Bilagor	

Inledning

Känslan när vi öppnar grinden till förskolan Violen är en kontrast mot den känsla vi fått på andra förskolor under vår utbildning. Barnens lärande finns närvarande i varierande uttrycksformer. Den röda tråden är synlig och pedagogernas engagemang speglar förskolan, det tycks vara en förskola i utveckling. Temaarbetet från färg till byggnader visar på deras pedagogiska dokumentation och dess variabla väg. Känslan är att det är barnens förskola.

Under vår utbildning till förskollärare har pedagogisk dokumentation fungerat nästan som ett modeord. Föreläsningar, litteratur och seminarium har bearbetat pedagogisk dokumentation som begrepp. Infallsvinklarna har varit många, för- och nackdelar har analyserats. Vi har samlat på oss kunskap i ämnet men också ifrågasatt hur det fungerar i praktiken. Ovanstående beskrivning av förskolan är ett undantag när det gäller kunskapen kring den pedagogiska dokumentationen som vi har mött.

I förskoleverksamheten har vi mött stressade pedagoger som påtalat att de inte hinner med och att kraven på dokumentation är hög. Vi upplever att arbetet kring den pedagogiska dokumentationen inom förskolan skiljer sig åt. Vi har mött pedagoger som använder pedagogisk dokumentation som ett arbetsverktyg medan andra har ifrågasatt vad den pedagogiska dokumentationen står för. Vi har sett det enskilda barnet bli värderat, portfolion som placeras i vuxenhöjd till barn som följt sitt eget dokumenterade lärande i vuxnas närvaro. Skolverket (2012) framhåller svårigheten kring den pedagogiska dokumentationen och påvisar att många har ifrågasatt hur den ska genomföras. Samtidigt menar Lenz Taguchi (1997) att pedagogisk dokumentation är ett visst förhållningssätt och en kommunikation som kan bli ett arbetsverktyg i det pedagogiska arbetet. Det krävs dock ett öppet sinne för förändring och avsaknad av den för-givet-tagna pedagogiken. I och med förtydligande om pedagogisk dokumentation i förskolans läroplan har pedagoger därmed fått krav på ett specifikt förhållningssätt. Lpfö 98/10 (Skolverket, 2010) lyfter fram förskollärarens roll vad det gäller dokumentation, uppföljning och analys där fokus ligger på barnens utveckling samt inflytande över sitt eget lärande. Implementering av läroplanen runt om i förskolorna har skett och målet tycks vara att gå från formuleringsnivå till realiseringsnivå. Samtidigt visar Haug (2003) att förändringsarbetet vid nya läroplaner eller måltexter i verkligheten är mycket begränsat och tar tid. I den svenska förskolan har dock pedagogisk dokumentation funnits som begrepp i drygt tjugo år men det är först nu som det tagit sin plats i läroplanen. Skolverket (2012) menar att pedagoger som känner sig välbekanta och inarbetade med

pedagogisk dokumentation ändå måste reflektera över om deras arbete är förenligt med läroplanens nya formuleringar.

Tidigare examensarbeten visar på den pedagogiska dokumentationens olika aspekter. Jansson och Rehle (2012) har undersökt hur dokumentationsarbetet ser ut i den dagliga verksamheten. Resultatet visar på att den pedagogiska dokumentationen kan förändra barnsynen hos pedagogerna och att förskollärarna upplever att lyhördheten för barnen ökar i arbetet med den. Samtidigt menar författarna att barnens utforskande kommer i skymundan i läroplanens måluppfyllelse vilket visar på den pedagogiska dokumentationens tvetydighet.

Dokumentationen i vardagen har också belysts av Karlsson och Ström (2010) som visar på att förskollärare menar att tiden som avsätts för dokumentation inte är tillräcklig i relation till vad som krävs. Vidare belyses det pedagogiska arbetet inom Reggio inspirerade förskolor av Perzon och Westerberg (2007) vilka visar på att barnsynen är grunden till deras förhållningssätt och arbetssätt kring pedagogisk dokumentation. Författarna påvisar att Reggio inspirerade förskolor anpassar sitt arbetssätt efter barnen, vilket ger barnen mer inflytande än vid traditionella förskolor. Bitén (2010) belyser den etiska aspekten kring den pedagogiska dokumentationen och visar på att barnen har ett visst inflytande över dokumentationen men att den är begränsad vad det gäller valmöjligheter. Resultatet visar också att barnens integritet till viss del blir osynliggjord i arbetet.

Vi ser att den pedagogiska dokumentationen har belysts tidigare och att förskollärarnas roll har varit i blickfånget. Med detta arbete vill vi vidga perspektivet något och visa på ännu en aspekt kring ämnet. I relation till förskollärarens arbete inkluderar vi förskolechefens roll kring den pedagogiska dokumentationen och belyser dess samverkan.

Bakgrund

I bakgrunden presenteras litteratur och tidigare forskning som berör området pedagogisk dokumentation. Inledningsvis redogörs det över läroplansteoretiskt perspektiv. Förskolans styrdokument och hur de tolkas av olika författare åskådliggörs. Vidare belyses förskolechefens roll i förskoleverksamheten och dess koppling till den pedagogiska dokumentationen. Reggio Emiliias filosofi tolkas och tidigare författares beskrivningar av dokumentation och pedagogisk dokumentation redogörs. De olika dokumentationsverktygen och dess för och nackdelar illustreras. Avslutningsvis skildras barnsynen inom förskolan och

hur de etiska aspekterna kring pedagogisk dokumentation framställs i litteratur och forskning. En sammanfattning av bakgrunden samt syfte finns sist i detta kapitel.

Läroplansteoretiskt perspektiv

Linde (2006) menar att skolans/förskolans personal tolkar läroplanen och lägger själva till nytt och drar ifrån läroplanens formulerade riktlinjer. Lärare beskrivs transformera läroplanen till förskolans verksamhet och den formulerade läroplanen får ett förhållande till genomförd undervisning. Författaren visar på olika sätt att se på förhållandet mellan läroplanen och undervisningsinnehåll. Det ena perspektivet betraktar avvikelser från läroplanen som avvikande händelser som måste undersökas och åtgärdas. Det andra perspektivet visar på den formulerade läroplanen som en faktor bland många andra som påverkar förskolans undervisning. Linde menar att det senare perspektivet visar på att läroplanen inte styr allt inom förskola/skola utan kompromissar med andra faktorer. Läroplanen ses då som formulerad som det önskvärda. Dessa två perspektiv har enligt författaren numera resulterat i sammansatta studier där både det faktiska innehållet och empirin analyseras. Insikten om att de olika perspektiven påverkar varandra har resulterat i ett sammansatt perspektiv på läroplanen och lärares transformering av den.

Förskolans styrdokument

Wallskog (2011) poängterar året 1997 när läroplanen för förskolan (Lpfö 98) introducerades som ett statligt styrdokument. Med detta fick förskolan i uppdrag att utveckla verksamheten samt utveckla kvalitén där målet var en förskola med en medveten pedagogisk helhetssyn. Dahlberg, Moss och Pence (2013) framhäver att när förskolan i Sverige fick sin första nationella läroplan, gick den svenska förskolan från att tillhöra det sociala välfärdssystemet till en närmre förbindelse med nationalstaten. Här understryker författarna att det pågår en process inom förskolekulturen. Man har gått från en nära förbindelse till staten till en mer jämförelsevis byråkratisk organiserad, självständigt och konsumentinriktat styre. Detta visar sig även hos lokala myndigheter där organisationer uppför sig som självständiga och konsumentinriktande.

Nationella utvärderingar har visat ett svagt resultat av barns naturliga lust att lära (Wallskog, 2011). Enligt författaren ligger detta som grund för den reviderade läroplanen 2010 i vilken förskolläraren har fått ett större ansvar vad gäller barnens lärande. Det innefattar ett

pedagogiskt ansvar för kvalitetsutvecklingen. Wallskog (2011) betonar att den reviderade läroplanen framhäver begreppet dokumentation på ett nytt sätt, där det ska ingå uppföljning, utvärdering samt utveckling i arbetet med dokumentation. Hon belyser även förskollärarens roll i dokumentationen i vilken barnen ska synliggöras. Vidare menar Svenning (2011) att förskolläraren enligt Lpfö 98/10 ska dokumentera barnens utveckling och lärande som i sin tur ska följas upp och analyseras. Utifrån detta arbete menar författaren att förskolläraren och arbetslaget kan gå vidare genom att utvärdera läroplanens måluppfyllelse. Sheridan, Williams och Sandberg (2013) redogör i sin studie kring förskolors kvalitetsarbete att läroplanens strävansmål om att dokumentera det enskilda barnets lärande inte gör sig synligt inom förskolorna och förespråkar kompetensutveckling kring pedagogisk dokumentation inom förskolorna. Samtidigt påvisar regeringens proposition (2012/13:195) ett förslag till förändring i skollagen vad gäller dokumentation med anledning av lärarnas ökade arbetsbelastning. Detta förväntas ge mer tid för undervisning och därmed öka kvalitén i den befintliga dokumentationen.

Wehner-Godée (2011) visar att pedagogisk dokumentation är inskrivet i ”Allmänna råd och kommentarer - Kvalitet i förskolan” och kan ses som ett verktyg gällande kvalitetsutvecklingen och även för ett synliggörande av förskolan. Även stödmaterialet (Skolverket, 2012) framhäver pedagogisk dokumentation som ett arbetsverktyg som gynnar verksamhetens utveckling samtidigt som barnens lärande och utveckling blir synligt. Vidare belyser stödmaterialet pedagogernas förhållningssätt till att synliggöra användning av pedagogisk dokumentation. Sheridan och Pramling Samuelsson (2009) framhåller läroplanen och att dess syfte är att kvalitetssäkra arbetet i förskolan. I detta arbete ingår en ständig diskussion inom arbetslagen och reflekterande om förskolans uppdrag samt att lyfta läroplanens frågor.

Skolverket (2004) visar på att förskolan endast har strävansmål och förklaringen till detta är att målet i sig inte är väsentligt utan det är själva processen i verksamheten som betonas. Strävansmålen har betydelse i hur man upptäcker barnens utveckling i olika områden. Här lägger Skolverket (2004) fokus på att inte bedöma eller utvärdera det enskilda barnets kunskaper, utveckling och lärande.

Förskolechefens ansvar

Lpfö 98/10 poängterar förskolechefen som pedagogisk ledare, vidare poängteras förskolechefens övergripande ansvar över att läroplanen och uppdraget i sin helhet bedrivs

inom deras verksamhet. Kvaliteten inom förskolan ligger på deras ansvar och förskolechefen har därmed ett särskilt ansvar för att arbetsformer inom förskolan gynnar barnens inflytande. Läranded miljön ska utformas i syfte att skapa utveckling och lärande och personalen ska ges möjlighet till kompetensutveckling för att på ett professionellt sätt kunna utföra dess uppdrag. Skolverket (2005) påvisar den pedagogiska ledningens betydelse för förskolans kvalitet. Ledningens kompetens och kunskap kring förskolepedagogik och om förskolans uppdrag och mål poängteras vara en betydelsefull faktor för verksamhetens kvalitet. När arbetsgruppens gemensamma mål speglar verksamheten i en positiv riktning, får pedagogerna möjligheter till att förverkliga målen (Wheelan, 2013).

Samtidigt framhåller Skolverket att möjligheten att medverka i det pedagogiska utvecklingsarbetet påverkas av huruvida förskolans chef har möjlighet att rent praktiskt följa det dagliga arbetet i verksamheten. Parallellt framhålls personalens kompetens och engagemang vara avgörande för verksamhetens kvalitet. I relation till detta menar Skolverket att det är av stor vikt att förskolechefen regelbundet anordnar den kompetensutveckling och pedagogisk handledning som efterfrågas för att på bästa sätt bedriva sitt arbete.

Reggio Emilias pedagogiska filosofi

Wehner-Godée (2010) riktar uppmärksamheten på de kommunala förskolorna i Reggio Emilia som har 40 års erfarenhet av pedagogisk dokumentation. Den pedagogiska dokumentationen ses som ett betydelsefullt verktyg i deras verksamhet. Vidare menar författaren att här ses barnen som enskilda individer med stora möjligheter och där pedagogerna inte styrs av ett synsätt som är beständigt. Här lägger författaren vikt vid medvetenheten hos pedagogerna i arbetet kring den pedagogiska verksamheten, där man ser det kunskapsskapande barnen och deras lärande utifrån nya infallsvinklar.

I Reggio Emilia används pedagogisk dokumentation som grund för viktiga aspekter som fortbildning, arbetsutveckling, integrera föräldrar i verksamheten samt utvärdering (Lenz Taguchi, 1997). Genom att analysera tillsammans med andra visar författaren på en värld där alla är delaktiga. På liknande sätt beskriver Wehner-Godée (2010) den pedagogiska dokumentationen som arbetslagets reflektionsarbete och genom denna fördjupas insikten till barnens relation till världen. Här betonar hon ett växande intresse för den pedagogiska dokumentationen i det svenska samhället och att det kan ses som ett pedagogiskt förhållningssätt.

McKenna (2005) visar på Reggio Emilias filosofi och att den bygger på ett social konstruktivistiskt perspektiv. Enligt Wehner – Godée (2011) omfattar en socialkonstruktionisk filosofi en bild av miljön och materialet utifrån en annan innebörd. Här ligger betydelsen i att se materialet och miljön i att ge barnen meningsskapande processer, där pedagogen reflekterat kring samspelet mellan barnen och platsen samt materialet (Wehner – Godée, 2011). Även Lenz Taguchi (1997) framhåller ett konstruktivistiskt synsätt i arbetet kring pedagogisk dokumentation och visar på att arbetet ska vara föränderligt.

Dokumentation i förskolan

Enligt Wehner-Godée (2010) så fortlever ett utvecklingspsykologiskt synsätt i vår kultur, där vi bedömer barnen utifrån vad de klarar av i en viss ålder. Å andra sidan poängterar hon nutiden och att det allt snabbare växer fram ett pedagogiskt förhållningssätt i de svenska förskolorna. Genom att ta del av forskning, ny som gammal, ges personalgruppen inom förskolan goda möjligheter till att utveckla sitt förhållningssätt. Pedagogerna kan på sått skapa nya utmaningar till sin barngrupp samt ge dem stöd i sökandet efter kunskap (Wehner-Godée, 2010). Skolverket (2012) menar att förutsättningen till detta ligger i att förskolekulturen är öppen för samarbete, reflektion och kommunikation.

Mylesand (2007) visar på skillnader i att arbeta med dokumentation och att arbeta med pedagogisk dokumentation. Hon poängterar dokumentationen som ett förhållningssätt där barnen inte är delaktiga på samma sätt som vid pedagogisk dokumentation. Utan det är de vuxna som gör dokumentationerna. Åberg och Lenz Taguchi (2005) beskriver dokumentation som ett val man gör utifrån observationer man finner intressanta. Här visar författarna på en fördjupning i en frågeställning som man vill lyfta vilket blir utgångspunkten till reflektionsarbete i arbetslaget.

Mylesand (2007) poängterar att aldrig fastna i bilden av det normala utan man ska alltid ha ett kritiskt förhållningssätt. Detta ser författaren som en fördel i arbetet med den pedagogiska dokumentationen i jämförelse med dokumentation. Vidare menar Lenz Taguchi (2012) att kunna arbeta med pedagogisk dokumentation innebär att pedagogerna måste synliggöra allt de tar för givet i dokumentationen. Hon understryker att pedagoger ska vara mottagliga för det oväntade och skapa förståelse för vad som händer. Författaren menar att pedagoger måste vara i samförstånd med det omkring sig. Svenning (2011) framhåller pedagogernas arbete som

komplex i förståelsen kring barnens reaktioner i olika sammanhang. Här gäller det att försöka finna meningsfulla vägar där barnens tankar tas på allvar.

Pedagogisk dokumentation i förskolan

Wehner-Godée (2010) belyser skillnaden mellan pedagogisk dokumentation och andra dokumentationer genom att visa på en medvetenhet inom pedagogisk filosofi. Demokrati, ledarskap, kunskapssyn och kommunikation är några begrepp som pedagoger i Reggio Emilia använder sig av när de förhåller sig till människan i den pedagogiska dokumentationen (Wehner-Godée, 2010). Enligt Skolverket (2012) blir en dokumentation en pedagogisk dokumentation när man använder sig av samtalen och dialogerna. Å andra sidan menar Sheridan och Pramling Samuelsson (2009) att en dokumentation blir pedagogisk när man vet syftet bakom dokumentationen. *Vad* man dokumenterar och vad man vill åstadkomma i barnens vardag exempelvis med lärande och hur man når upp till målen i läroplanen. Författarna poängterar två huvudanledningar till att dokumentera. För det första ska pedagogerna följa och påverka barnens utveckling och lärande. För det andra ska pedagogerna följa och påverka verksamhetens utveckling (Sheridan & Pramling Samuelsson, 2009). Dalberg et al. (2013) beskriver pedagogisk dokumentation ur ett postmodernt perspektiv och delar in den i *en process* och ett *viktigt innehåll*. Författarna beskriver *innehåll* som det material i form av teckningar, stillbilder mm. som visar på barnens arbete och hur pedagogerna förhåller sig till detta. Materialet beskrivs göra det pedagogiska arbetet konkret och synligt. Vidare menar författarna att *processen* är när materialet bearbetas och reflekteras över på ett noggrant, metodiskt och demokratiskt förhållningssätt både enskilt och tillsammans med andra.

Genom att synliggöra allt insamlat dokumentationsmaterial för barnen formas ett tillvägagångssätt där barnen blir delaktiga i verksamheten (Mylesand, 2007; Skolverket, 2012). Bjervås (2011) visar på pedagogisk dokumentation som ett arbetsverktyg men även som ett arbetsmaterial för reflektion. Genom att förskollärare använder sig av reflektion i samband med en dokumentation definieras det som en pedagogisk dokumentation (Bjervås 2011). Flera forskare Lenz Taguchi, (1997); Skolverket, (2012); och Åberg och Lenz Taguchi, (2005) poängterar reflektionens roll i arbetslaget men även barnens del i reflektionsarbetet. Här får man vara delaktig på ett glädjande sätt som resulterar i kunskap om sitt eget och andras sätt att lära samt att förstå omvärlden (Åberg & Lenz Taguchi, 2005). Att föra en kommunikation tillsammans med barnen skapar möjligheter att utveckla verksamheten (Skolverket, 2012). Reflektionsprocessen beskrivs som ett förlopp som

synliggör verksamheten och möjligheten ökar genom att se barnet som ett subjekt d.v.s. där barnet ses som kompetent att delta (Bjervås, 2011). Arnér (2009) belyser vikten av att pedagoger tänker över sådant de möter inom förskolan och utifrån det kan pedagogerna utmana sitt eget tänkande att se på barnens handlande.

Skolverket (2012) beskriver en konstruktionistisk teori i samband med pedagogisk dokumentation. Denna teori lägger vikt vid språket och dess betydelse i samband med kunskap. Enligt författaren visar denna teori vikten av att förstå hur kunskap uppstår, alltså hur man samtalar och därifrån skapar kunskap i gemenskapen med andra. Genom att låta flera människor göra sig hörda menar Åberg och Lenz Taguchi (2005) att fler tolkningsmöjligheter möjliggörs och många åsikter och tankar träder fram. Det fortsatta arbetet med barnen ska utgå från deras olika förståelse och att detta är syftet med reflektionen (Åberg & Lenz Taguchi, 2005). I vissa förskolor kan pedagoger se skapande material, leksaker och annat material på annorlunda sätt än andra förskolor. Detta menar Åberg och Lenz Taguchi beror på hur barn och pedagoger använder materialet och hur de talar om materialet tillsammans.

Åberg och Lenz Taguchi (2005) tar upp en aspekt kring betydelsen av olika begrepp som observation och dokumentation, detta kan ibland förvirra pedagogerna. De belyser diskussion kring pedagogernas egen förståelse av olika begrepp och att ingens tolkning är mer verklig än den andres. Även Svenning (2011) lyfter detta och frågar sig vidare om andra människor förstår innebörden av olika begrepp i förskolan. Enligt Åberg och Lenz Taguchi ska man genom diskussion finna en gemensam insikt i betydelse av begrepp som används inom förskolans verksamhet.

Dokumentationsverktyg

Pedagogiska verktyg eller redskap har blivit begrepp som har tagit sin plats inom förskolan. Videokamera, digitalkamera, papper och penna är redskap som används i dokumentationsarbetet. Skolverket (2012) beskriver dessa som olika insamlingsmetoder och ser det som det första stadiet i den pedagogiska dokumentationen. Skolverket (2012) menar att dessa verktyg kan hjälpa pedagogen att fånga ögonblicken, men påvisar också att det krävs träning för att lyckas. Författaren lyfter fram dess tillgänglighet som viktig för att underlätta för pedagogen. Att planera in dokumentationen i aktiviteter ser författaren som viktigt och menar att dokumentation innebär många olika beslut och ställningstaganden. Barnens medverkan i dokumentationen framhålls av flera författare (Skolverket, 2012; Åberg Lenz Taguchi, 2005; Svenning, 2011; Johansson, 2003; Kroeger & Cardy, 2006). Skolverket

(2012) menar att barnen också behöver tid att skapa sig kunskap kring olika dokumentationstekniker för att de ska bli delaktiga i den. Kroeger och Cardy (2006) redogör i sin studie för att förskollärare upplever en svårighet att dokumentera och samtidigt integrera med barnen. Författarna menar att pedagoger måste omvärdera begreppet tid vad det gäller dokumentation och istället se det i ett sammanhang av barnets lärande. Vidare menar Kroeger och Cardy att många lärare missbedömer syftet med dokumentationsverktygen, författaren efterlyser lärare som ser möjligheten i verktygen och med vars hjälp de kan synliggöra verksamheten.

Skolverket (2012) menar att digitalkamerans funktion inom den pedagogiska dokumentationen är att synliggöra lärandet och förskolans utveckling. Vidare menar Skolverket att detta synliggörande kan skapa kommunikation och bidra till att barn och vuxna kan samtala och sätta ord på sina tankar och funderingar. Mylesand (2007) lyfter den digitala bildens betydelse i reflektionsarbetet och att den skapar utveckling av verksamheten, samtidigt som dialogen blir synlig. Filmkameran kan ses som en ”central agent” i utforskningsarbetet enligt Skolverket (2012). Vidare menar Skolverket att detta verktyg utgör ett seende där möjligheten att fånga rörelser, ljud och kroppsspråk ökar. Skolverket påvisar att detta medel är användbart bland yngre barn som inte uttrycker sig verbalt kring dokumentationen. Genom denna metod kan barnen enligt författaren ”vara i sin dokumentation, simma i den och leka vidare i sin upplevelse” (Skolverket, 2012. s, 61). Penna och papper som dokumentationsverktyg menar Skolverket ofta är underskattat. Hon framhäver dess lättillgänglighet och menar att det kan fånga upp dialoger, vad som händer och hur det händer samt vilka interaktioner som sker.

Barnsyn inom förskolan

Åberg och Lenz Taguchi (2005) visar på barnsynen som grunden i det pedagogiska arbetet, vilket ställer krav på pedagogen att reflektera över hur de möter barnen. Samtidigt menar författarna att pedagogen påverkar verksamheten oavsett om den är medveten om sin barnsyn eller inte. Corsaro (1987) introducerar begreppen ”human becom” och ”human beings”, där den först nämnda står för synen på barn som ofullständiga vuxna och den senare som barn som medmänniskor med intentioner och förmåga att skapa mening. Bjervås (2011) menar att pedagogerna till större delen förhåller sig till barnet som kompetenta och i förmåga till handling, ”human being”. Men i bilden av barnet som ”human becoming”, beskrivs barnet

som inne i en pågående process. Johansson (2003) menar att båda dessa perspektiv finns bland förskolans pedagoger utan att de alltid är medvetna om det.

Lenz Taguchi (1997) visar på tre olika perspektiv att se på barnet inom förskolan. Barnet som natur, förespråkar att allt finns inuti barnet och de behöver bara få uttrycka sig fritt så ska dess personlighet visa sig. Barnet behöver bara mogna och vara i rätt stadie för att kunna uttrycka sig. Barnet som kultur- och kunskapsåterskapare beskriver barnet som ett tomt blad som behöver fyllas av den vuxnas kunskap. Lenz Taguchi menar att dessa synsätt skapar en bild av barnet som objekt för vår vilja. Dessa diskurser vad det gäller barnsyn lever sida vid sida inom förskolan enligt författaren. Det är val av aktivitet som präglar vilken barnsyn som är dominerande menar hon. Samtidigt påvisar författaren en tredje diskurs som börjar finna sin plats inom förskolan, där barnet ses som kultur och kunskapsskapare. Där beskrivs barnet som subjekt och utgångspunkten är att barn är kompetenta och nyfikna av egen vilja. Pedagogens roll inom detta perspektiv är enligt författaren att se vad barnen försöker visa sin omgivning och följa detta. Wallskog (2011) påvisar detta synsätt som gällande i dagens förskolor och menar att det har skett en förändring från att se barnet och dess brister till att utgå från barnet och dess möjligheter. Arnér (2009) tolkar dessa perspektiv och menar att dessa olika synsätt resulterar i tydligt märkbara konsekvenser för hur pedagoger möter barn.

Johansson (2003) påvisar att barnsynen till viss del kan bidra till att närma sig barns perspektiv men hon ser samtidigt barnsynen som orsak till osynliggörandet av barnen. Barns perspektiv beskriver författaren som ” det som visar sig för barnet - barnets erfarenheter, intentioner och uttryck för mening” (Johansson, s.42). Författaren menar att pedagoger förhåller sig till barnen och dess perspektiv på olika sätt. Hon visar på en bild av pedagogen som ser barns perspektiv som en del av pedagogiken som ständigt ska vara närvarande medan andra tolkar barnens perspektiv för att sedan kunna genomdriva sitt eget perspektiv. Vidare visar författaren på pedagoger som ser barnens perspektiv som ett hinder i det pedagogiska arbetet.

Barnsyn och förhållningssätt är enligt det konstruktionistiska perspektivet föränderlig (Lenz Taguchi, 1997). Lenz Taguchi menar att det dokumenterade och reflektionen kring detta talar om vilken barnsyn och förhållningssätt som råder i dagsläget. Samtidigt menar författaren att barnsynen påverkar sättet att arbeta, val av dokumentation och miljöns utformning. Författaren ser barnsynen och förhållningssätt som ” mänskliga, sociala och samhälleliga konstruktioner” vilket den pedagogiska dokumentationen syftar till att synliggöra och förstå,

för att vidare ta nya konstruktioner i bruk. Pramling Samuelsson och Sheridan (2009) menar att förutsättningen för att dokumentationen ska resultera i att läraren upptäcker barnens värld är att läraren har ett intresse av det barnen gör och att de intar ett barnperspektiv. Arnér (2009) påvisar att ett eget perspektiv är det naturliga valet medan ett barnperspektiv måste väljas, ändå påpekas att trots pedagogens medvetna val är detta perspektiv svårt att hålla fast vid.

Etiska aspekter

Att använda sig av dokumentation kräver ett stort etiskt ansvar menar Svenning (2011), i synnerhet när det gäller i barnens verksamhet. Författaren är kritisk till användningen av dokumentationen inom förskolan och menar att barnen fräntas att vara fria individer. Svenning går så långt som att likna förskolan vid en Big brother värld med den skillnaden att barnen inte har valt att medverka. Denna liknelse är dock något som Bjervås (2011) tar avstånd ifrån i sin avhandling. Hon menar att intentionen med pedagogisk dokumentation inte är att offentliggöra och övervaka såsom intentionen med reality tv är. Samtidigt understryker även hon att hanterandet av pedagogisk dokumentation kräver en medvetenhet hos läraren. Wehner- Godée (2010 s, 58) beskriver dokumentationer som ”ett starkt och avslöjande medium”. Maktbegreppet belyses även här men hon menar att det inte enbart behöver vara negativt, utan lyfter detta ur demokratisk synpunkt. Författaren hänvisar till Lpfö 98/10 där de pedagogiska dokumentationerna är ett led i demokratiseringsprocessen. Hon menar att dokumentationen synliggör den vuxnas tankar och handlingar vilket ger upphov till reflektion.

Närvaro och inflytande i dokumentationen efterfrågas av Svenning (2011) och författaren ifrågasätter förskollärarens motiv. Svenning frågar sig om dokumentationen är till för att visa upp förskollärarens goda arbete. Författaren påpekar att relationen mellan barn och pedagog är en asymmetrisk relation där pedagogen är ägare till uppdraget. Barnen hittar sin plats i dokumentationssituationer och vet vad som förväntas av dem utan möjlighet att ifrågasätta. Att synliggöras genom dokumentationen blir därmed ett nytt sätt att vara barn, vilket även andra författare beskriver (Lindgren & Sparrman, 2003; Emilson & Pramling Samuelsson, 2012). Lärarna i Bjervås (2011) studie belyser inte maktaspekten mellan lärare och barn på detta sätt men poängterar vikten av vara lyhörda för barnen för att de ska känna en delaktighet i verksamheten. Bjervås menar att en medvetenhet trots allt finns i verksamheter angående pedagogens maktposition.

Den uppmålade bilden av pedagogisk dokumentation som kontrast till observationernas bedömande av barn menar Lindgren och Sparrman (2003) är falsk, även om pedagogens utgångspunkt är en annan. Sheridan, Williams och Sandberg (2013) visar i sin studie att kunskap och brister blir under uppsikt genom den pedagogiska dokumentationen och är kritisk till hur pedagoger använder sig av dokumentationen. Emilson och Pramling Samuelsson (2012) är inne på samma linje och påpekar att i en prestationskultur där barnen värdesätts utifrån vad de presterar är en effekt av dokumenterandet inom förskolan. Författarna menar att barnen blir till ett studieobjekt i dokumentationsprocessen. Detta påpekar de är kontrasten mot den pedagogiska dokumentationens utgångspunkt att göra barnet till subjekt.

Lindgren (2012) menar att pedagogisk dokumentation inte fyller sin funktion som delaktighetsskapare inom förskolan om den etiska aspekten inte belyses. Författaren visar på att lärare anser att de etiska aspekterna är av stor vikt men diskursen kring den pedagogiska dokumentationens fördelar överväger. Detta kan relateras till Bjervås (2011) studie som visade på att lärarna inom förskolan menar att fördelarna överväger nackdelarna vad det gäller den pedagogiska dokumentationen. Hon visar på att de etiska övervägandena ibland får stå åt sidan för deras tidigare uppsatta mål. Lindgren och Sparrman (2003) påvisar att förespråkare av pedagogisk dokumentation via olika tekniska hjälpmedel tenderar att tona ner hur barnen förhåller sig till att bli filmade. Dokumentationen beskrivs som att stärka barnens röster menar författarna och därmed ifrågasätts inte barnens vilja att bli dokumenterade. Författarna efterlyser anonymitet och påpekar att barnen bör vara oidentifierbara i den pedagogiska dokumentationen. Detta är något som Bjervås (2011) ifrågasätter och menar att det medför ett ointresse för det dokumenterade hos barnen, vilket resulterar i att lärandet för den det är avsett för uteblir.

Sammanfattning av bakgrunden

Tidigare forskning och litteratur i bakgrunden visar att Skolverket har tydliggjort dokumentationsuppdraget i Lpfö98/10. Litteraturen visar på ett förändringsarbete inom förskolan vad det gäller dokumentation. Dokumentation innefattar numera uppföljning, utvärdering samt utveckling av verksamheten. Det enskilda barnets lärande ska synliggöras genom dokumentationen. Förskolläraren har fått en större roll och förskolechefens övergripande ansvar över hur arbetet med läroplanen bedrivs betonas. Även förskolechefens kunskap kring arbetet utifrån läroplanen poängteras vara betydelsefull för verksamhetens kvalitet. Pedagogisk dokumentation beskrivs som ett pedagogiskt verktyg med fokus på

reflektion och viljan till utveckling. Författare hänvisar till Reggio Emilia som arbetat med dokumentation i 40 år och där den inkluderas i fortbildning, arbetsutveckling, föräldrasamverkan samt för att utvärdera verksamheten. I den svenska förskolan har den pedagogiska dokumentationen ifrågasatts hur den ska fungera i praktiken och beskrivs ta tid av verksamheten. Forskning pekar på att dokumentationen kring det enskilda barnets lärande inte synliggörs tillräckligt inom förskolorna. Samtidigt visar sig ett ifrågasättande perspektiv i litteraturen emot kravet på pedagogisk dokumentation och att barnen inte inkluderas i valet om att bli dokumenterad.

Syfte

Vårt syfte med undersökningen är att belysa förskollärares och förskolechefers förhållningsätt till den pedagogiska dokumentationen. Våra frågeställningar är:

- Vilka uppfattningar har förskollärare och förskolechefer om den pedagogiska dokumentationen?
- Vad är förskolechefens roll i arbetet med den pedagogiska dokumentationen.

Metod

I det här kapitlet redovisas: metodval, undersökningsgrupp, genomförande, bearbetning av materialet och etiska ställningstaganden.

Metodval

Studien utgick från semistrukturerade intervjuer. Denscombe (2009) menar att intervjuer är till fördel när studier riktar uppmärksamhet på människors åsikter, känslor, uppfattningar och erfarenheter. Vidare poängterar författaren att dessa områden behöver ses i en djupare och mer detaljerad dimension än vad en enkät kan ge. Med utgångspunkt från vårt syfte om att belysa förskollärare och förskolechefers förhållningssätt till den pedagogiska dokumentationen, utgick vi från att ovanstående områden skulle belysas. Valet av semistrukturerad intervju som metod grundar sig i samma författares beskrivning av metoden som fördel för att upptäcka saker i komplexa frågor. Den semistrukturerade intervjun grundar sig på färdiga frågor likt den strukturerade intervjun men möjligheten att vara flexibel och låta informanten utveckla sina ståndpunkter framhålls enligt författaren.

Denna studie bestod av fasta frågor som ställdes till varje informant, med möjlighet att följa informantens tankegångar och utveckla följdfrågor (Bilaga 5,6). Dock var intervjufrågorna olika beroende på om de riktade sig mot förskollärare eller förskolechef. Motiveringen till detta är att de har olika ansvarsområden vad det gäller pedagogisk dokumentation.

Utformningen av den semistrukturerade intervjuerna var personliga intervjuer. Denscombe (2009) lyfter den personliga intervjun som lätt att arrangera. Genom att intervjua en informant i taget riktas all fokus mot informantens beskrivningar, intervjuaren kan därmed lättare leda intervjun samt beskriver författaren det enklare att sammanställa materialet. Författaren redogör samtidigt för den personliga intervjuens krav av tid vilket skulle underlättas med en gruppintervju.

Undersökningsgrupp

Underlaget för studien är att skapa en bred bild av förskoleverksamhetens arbete kring pedagogisk dokumentation. Undersökningsgruppen består av två förskolechefer och fem förskollärare som arbetar inom deras verksamhetsområde. Förskollärarna och förskolecheferna är verksamma inom kommunalt regi i en kommun i Mellansverige. Genom att inkludera både förskollärare och förskolechefer i studien menar vi att olika perspektiv kan belysas och deras roller i den pedagogiska dokumentationen kan synliggöras.

Genomförande

I ett första skede av studien skapades intervjufrågor som berörde det aktuella undersökningsområdet. Vidare kontaktades förskolechefer i kommunen för information om studien och en förfrågan om förskoleverksamhetens deltagande genomfördes (Bilaga 1). Kontakten skedde via mail och förskolecheferna svarade också via detta medium. Efter godkännande av tre förskolechefer valdes två av dessa verksamheter ut. Urvalet av dessa två skedde med anledning av informanternas möjlighet att träffas för intervju i ett tidigt skede. Berörda förskolechefer kontaktades för information om de valts ut att delta. Vidare skickades ytterligare information till förskolecheferna via mail, för att tydliggöra intervjuens struktur och etiska överväganden (Bilaga 2). Tid för intervju bokades, varav en skedde på informantens kontor och den andra intervjun utfördes i förskollärarnas arbetsrum. Förskollärarna kontaktades först via telefon och tillfrågades om de önskade information om vår studie och om de eventuellt övervägde att delta. Vid intresse skickades vidare information om studien, intervjuens struktur och etiska överväganden (Bilaga 3). Något som Bell (2006) lyfter att det är intervjuarens ansvar att informera om. Förskollärarna kontaktade sedan oss via mail och gav

sin medverkan, ett förslag på tid för intervju redo gavs. Samtliga informanter skrev under ett samtycke om deltagande i studien (Bilaga 4). Intervjuerna med förskollärarna skedde i förskolans lokaler utom en som utfördes i angränsande lokal.

Intervjuerna bestod av fasta frågor som sedan gav utrymme till följdfrågor beroende på informanternas svar. Intervjuernas längd varierade därmed mellan 20 och 50 minuter. Intervjufrågorna är inte helt enhetliga för förskollärare och förskolechef med anledning av att de har olika roller i verksamheten (Bilaga 5,6). Informanterna fick inte ta del av intervjufrågorna innan intervjun med anledning av att vi ville se till den enskilda individens förhållningssätt till den pedagogiska dokumentationen i verksamheten. Med anledning av att flera av informanterna arbetar på samma förskola såg vi en risk med att svaren inte skulle vara lika trovärdiga om de fått möjlighet att diskutera frågorna i förväg.

Intervjuerna spelades in i sin helhet via mobiltelefoner. Detta gav oss möjlighet att fokusera på informantens svar och vara aktiv i intervjun vilket Bell (2006) framhäver som viktigt. Författaren menar också att inspelning är att föredra vid innehållsanalys för att därmed kunna återgå till materialet och utifrån detta identifiera olika kategorier. Alla intervjuer inleddes med frågor kring informantens arbetslivserfarenhet inom yrket och ålder på barngruppen. Detta för att skapa en ingång till huvudintervjun. Kvale och Brinkmann (2009) lyfter detta och menar att de första minuterna i intervjun är av vikt för huruvida informanten vidare tillåter sig att vara öppen i sina svar.

Bearbetning av material

Efter genomförda intervjuer startade vi bearbetning av råmaterialet. Vi lyssnade först igenom materialet var för sig för att utläsa vissa teman i informanternas svar. Detta resulterade i sju olika teman vilka vi döpte till: *Ledarrollen*, *Uppdragsförståelsen*, *Etik*, *Pedagogisk dokumentation*, *Reflektion*, *Barnens inflytande samt Tiden*. Valet av teman kom därmed fram oberoende av varandra. Vidare lyssnade vi igenom materialet igen tillsammans för att kategorisera informanternas svar i de olika teman som framkom. Citat som var relevanta för studien skrevs ner ordagrant. För att lätt kunna återgå till det inspelade materialet antecknades även tidpunkt för citaten ner. Utifrån de teman vi utläst valde vi sedan ut det material som kändes relevant för vårt syfte med studien. Teman med likande innehåll fördes samman vilket resulterade i följande huvudrubriker; *Uppdragsförståelse av läroplanen*, *Bilden av pedagogisk dokumentation*, *Etiska aspekter och barnens inflytande och Förskolechefens ledarroll*.

Etiska ställningstaganden

Vi har i vår studie utgått från vetenskapsrådets etiska grundkrav för forskning som avser människor (Vetenskapsrådet, 2002). *Informationskravet* har vi förhållit oss till genom att i ett första skede informera förskolechefer om studiens syfte. Förskolecheferna tillfrågades vidare om deltagande i studien i form av intervju av dem själva samt av tillfrågade förskollärare inom deras verksamhetsområde. Efter mailkontakt med informanter skickade vi vidare information kring intervjun. Brevet tydliggjorde vilka vi är och vilken högskola samt utbildning vi tillhör. Vidare framkom studiens upplägg och hur vi skulle använda materialet samt att det raderas efter examination. *Samtyckeskravet* uppfylls genom att informanterna godkände intervjun i ett samtyckesdokument. Där framgick att deltagandet var frivilligt och att det närsomhelst kunde avbrytas. *Konfidentialitetskravet* redogörs för i informationsbrevet till informanterna genom tydliggörande av studiens direktiv om att materialet behandlas konfidentiellt och att deras identitet inte kommer redogöras. *Nyttjandekravet* framkommer genom att vi endast intervjuar förskollärare och förskolechefer som givit sitt skriftliga godkännande. Vidare redogjorde vi muntligt för informanterna att de som vill ta del av studien tilldelas ett exemplar efter att arbetet är godkänt.

Resultat

I detta kapitel kommer resultatet av studien redovisas. Resultatet är indelat i fyra kategorier och kommer att beröra förskollärares och förskolechefers uppfattningar kring: uppdragsförståelse av läroplanen, bilden av pedagogisk dokumentation, etiska aspekter och barnens inflytande och förskolechefens ledarroll. Till varje kategori redogör vi för en tolkning av resultatet. För att stärka vår tolkning har vi använt oss av citat i varje kategori.

Vi har valt att själva fingera namnen till informanterna. I ett verksamhetsområde arbetar Inez och hon har arbetat som förskolechef i 18 år, Annika som förskollärare i 12 år och Hanna som arbetat som förskollärare i 25 år. I ett annat verksamhetsområde arbetar förskolechefen Mona som arbetat som chef i 7 år, Anette som förskollärare i 8 månader, förskolläraren Karin i 7 år och Maja har arbetat som förskollärare i 2,5 år. Alla förskollärare som nämns ovan arbetar med barn mellan 1-5 år.

Uppdragsförståelse av läroplanen

Samtliga informanter redogör för den pedagogiska dokumentationens syfte som ett verktyg för att utvärdera förskoleverksamheten. Hur detta ska utföras råder det delade uppfattningar om, några informanter (3 pers.) efterlyser en manual med riktlinjer. Större delen av informanterna (4 pers.) uttrycker att läroplanen är otydlig vad det gäller hur den pedagogiska dokumentationen ska genomföras. Intervjuerna visar att två av informanterna upplever att den reviderade läroplanen är tydlig i detta anseende. En av förskolecheferna lägger vikten på förståelsen över uppdraget för att kunna genomföra pedagogisk dokumentation på ett tillfredställande sätt utifrån läroplanens intentioner. I citaten nedan redogör Karin och Maja över svårigheter med dokumentationen.

”Man ska dokumentera, alla säger det men ingen säger riktigt hur man ska göra.” (Karin)

”Man skulle vilja ha ett magiskt recept, gör så här så blir det bra.” (Maja)

Samtliga informanter arbetar med pedagogisk dokumentation kring barngruppens lärande. Tre förskollärare och en förskolechef uttrycker svårigheter kring dokumentation om det enskilda barnets lärande och vet inte hur det ska utföras i praktiken. Resterande informanter (3 pers.) kopplar det enskilda barnets lärande till gruppen som helhet och skiljer inte dessa åt. Samtidigt visar en av de intervjuade att det ofta är de barn som det är något speciellt kring som uppmärksammas i den pedagogiska dokumentationen. Anette och Hanna visar exempel på olikheterna kring dokumentation om det enskilda barnets lärande.

”Det är det som är svårt, att se vad varje barn har lärt sig.” (Anette)

”Det handlar om att dokumentera det barnen lär sig men inte direkt det enskilda barnet utan det man gör i ett projekt.” (Hanna)

”Det är oftast de som det är något speciellt kring som det blir dokumentation om, tyvärr. De som det inte är något speciellt med, de flyter liksom med.” (Anette)

Detta resonemang visar på att dokumentation om det enskilda barnet ses som tolkningsbart.

Utbildning kring pedagogisk dokumentation ses av alla informanter som viktigt. En förskollärare och en förskolechef menar att det är viktigt att fortbildningen utgår från var behovet i verksamheten finns. Samtidigt lyfter den andra förskolechefen och en annan

förskollärare att det är en kostnadsfråga att ta del av externa utbildare. Större delen av informanterna (6 pers.) poängterar att ta vara på varandras kunskaper och lära av varandra. Några av informanterna (3 pers.) lyfter ett eget intresse till att ta del av litteratur för att utvecklas i yrket. Litteratur kring Reggio Emilia ger enligt Inez och Annika en ökad förståelse för hur pedagogisk dokumentation kan genomföras. Inez och Annika visar exempel på hur de i verksamheten fortbildar sig med hjälp av varandras kunskaper eller via litteratur.

”Vi lär varandra, hur har ni knäckt koder eller hur har ni gjort, vart det bra hos er? Så vi bygger på den (kunskapen) hela tiden.” (Inez)

”Om vi inte förstått har vi sökt nytt material hela tiden.” (Annika)

”All utbildning kan bara höja en medvetandenivå.” (Inez)

Bilden av pedagogisk dokumentation

Samtliga informanter beskriver pedagogisk dokumentation som ett sätt att synliggöra barnens lärande. Informanterna poängterar att det som sker i verksamheten blir synligt både för barn, föräldrar och personal genom barnens alster, anteckningar, barnens pärmar och digitala bilder. Samtidigt uttrycker informanterna (5 pers.) att det är komplicerat att genomföra i praktiken. Maja och Anette ger exempel på hur de uppfattar och använder sig av pedagogisk dokumentation.

”Ett verktyg som man kan använda, dels tillsammans med barnen så att de kan få syn på sitt eget lärande. Dels för föräldrarna för att de ska få inblick i verksamheten och som en utvärdering för oss också både kring miljö och verksamheten.” (Maja)

”När jag tänker på pedagogisk dokumentation tänker jag på att det hjälper mig att hålla koll för det är så mycket trådar och tankar hela tiden.” (Anette)

”Det är svårt att hitta ett sätt att få det att funka i vardagen.” (Maja)

Intervjuerna visar på olikheter kring hur mycket som ska dokumenteras. Anette, Karin och Maja anser att de behöver utöka sin dokumentation. Medan Hanna och Annika valt att dra ner på vardagsdokumentationen i syfte att endast belysa barnens lärande. Två av informanterna visar på ett förändringsarbete kring dokumentation och menar att det tidigare samlades

dokumentationer på hög där reflektionen uteblev. Informanterna beskriver en utveckling i detta arbete där den pedagogiska dokumentationen tar sin början i det samlade materialet. Samtliga informanter beskriver dokumentationsarbetet som en dialog över vad som sker, görs och vilket lärande som pågår i verksamheten. Informanterna beskriver ett arbete kring det dokumenterade, mellan barn/barn, barn/vuxna och pedagoger. Annika, Hanna och Inez relaterar projektarbete till den pedagogiska dokumentationen där man framhåller projektet som ett sätt att följa barnens lärande. Både den fysiska miljön och arbetsmiljön kan enligt informanterna utläsas och reflekteras med utgångspunkt i dokumentationen, då blir den pedagogisk. Inez visar exempel på reflektionens betydelse i den pedagogiska dokumentationen och Annikas beskrivning visar på den pedagogiska miljön i relation till den pedagogiska dokumentationen.

”Dokumentationen blir pedagogisk först när du reflekterar runt vad som händer, utifrån det går nästa steg. Annars är det bara en dokumentation, då blir den platt, tänker jag. Det här ska ju vara en pågående process. Den ska diskuteras, dialogas både med barn och vuxna.” (Inez)

”Jag tänker att pedagogisk dokumentation har att göra med hur vi utvecklar vår verksamhet på vår avdelning. Hur vi tänker på miljön, hur barnen interagerar med oss och den här miljön och med varandra.” (Annika)

”Om man inte reflekterar och ser och tänker vad vi gör och vad barnen lär och allt det här så vet jag inte om det blir någon utveckling heller.” (Karin)

I relation till detta kan ses att Anette lyfter behovet av ökad tid för reflektion. Samtidigt poängterar Mona att pedagogerna frågar sig vad de ska reflektera över och att det blir mycket praktiskt under den avsatta tiden för reflektion. Hon säger också att tiden för reflektion har dragits ner enligt önskemål från personalen.

Pedagogisk dokumentation framställs som något som tar tid från verksamheten av större delen av informanterna (4 pers.). De relaterar detta till att de inte vet hur mycket som ska göras och upplever att det ska vara mer omfattande än hur de arbetar idag. Samtidigt poängterar de och resterande informanter att åtgången av tid för pedagogisk dokumentation ökar om den görs tillsammans med barnen. Mona uttrycker att dokumentationen av det enskilda barnets lärande tar tid som de inte har och menar att de måste hitta ett arbetssätt för att fylla detta mål ur läroplanen. Några av informanterna (2 pers.) hänvisar tidsaspekten till den pedagogiska

dokumentationens utformning i anknytning till fina datagjorda kompendium, men uttrycker samtidigt att det inte är det viktigaste att det ser bra ut. Annika å andra sidan är kritisk till kopplingen tid och pedagogisk dokumentation och menar att förskolans uppbyggnad av rutiner tar tid av den pedagogiska verksamheten. Karin och Annika visar här på olika infallsvinklar vad det gäller tidsaspekten kring pedagogisk dokumentation.

”Hur ska vi hinna och hur mycket ska det göras liksom. Det är ändå ett dilemma.” (Karin)

”Ofta får man höra att det tar tid från barngruppen och det gör det, men gör man det tillsammans med barnen då tar det inte tid från barngruppen.” (Annika)

”Det tror jag också är en svårighet. Att man tror att det ska vara så mycket. Man vill gärna göra ett stort kompendium.”

Etiska aspekter och barnens inflytande

Informanterna visar på olika aspekter vad det gäller etiska förhållningssätt till den pedagogiska dokumentationen. Två informanter poängterar att föräldrarna har godkänt deltagande i dokumentationen men uttrycker att barnens vilja ibland glöms bort. Samtliga informanter framhäver att de etiska aspekterna kring pedagogisk dokumentation är något som lyfts i kommunen och är ett aktuellt fokus genom tilldelad litteratur. Alla informanter poängterar att de mer eller mindre reflekterar över barnens vilja att delta vid fotografering och filmande. Två av informanterna redogör för att de alltid frågar barnen före en dokumentation medan två andra informanter berättar att de inte alltid frågar barnen om de vill vara med. Men att de respekterar om barnen inte vill delta. Vidare visar intervjun på att Inez, Annika och Hanna endast synliggör barnens läroprocess och utesluter därmed bilder på barnens ansikten. Samtidigt berättar några av informanterna (3 pers.) att bilder mer och mer försvinner från verksamheten och ersätts med deras alster och pedagogens anteckningar. Mona, Maja och Inez visar exempel på hur de etiska aspekterna visar sig i intervjuerna.

”Det är genomgående att vi har glömt bort att fråga barnen i många saker.” (Mona)

”Man kanske gör den (pedagogiska dokumentationen) mot barnens vilja fast man inte vet om det, fast man menar väl med det man gör.” (Maja)

”Barnet har också integritet, det måste man respektera.” (Inez)

Samtliga informanter lyfter barnens inflytande kring den pedagogiska dokumentationen. Samtidigt visar intervjuerna på skillnader i omfattning. De informanter som arbetar med projektarbete (3 pers.) menar att det är barnens intressen som styr och att de därmed får inflytande över sin vardag. Annika uttrycker att hon arbetat hårt med att ta ett steg tillbaka för att låta barnen få mer inflytande över sitt arbete. Vidare menar några informanter (3 pers.) att den pedagogiska dokumentationen mer och mer blir barnens eget val och att barnen själva tar initiativet till dokumentation. Alla informanter poängterar vikten av reflektion tillsammans med barnen, och att det ska ligga som grund för fortsatt arbete. Samtidigt menar förskolecheferna att barnens inflytande är ett område som förskoleverksamheten behöver lägga fokus på. Inez och Annika uttrycker hur arbetet med barnens inflytande kan uppfattas.

”Att jobba med pedagogisk dokumentation ligger helt i linje med läroplanens intention, barns inflytande.” (Inez)

”Förut använde vi dokumentation för att visa det här har ni lärt er. Nu har vi dokumenterat med barnen. Vad lärde ni er, hur lärde ni er, vad kan vi göra för att det ska bli bättre.” (Annika)

Förskolechefens ledarroll

Förskolecheferna har delad uppfattning om hur verksamheten ska se ut. Det framkommer i intervjuerna att en chef har reflektionstid för förskollärare tillsammans med barnskötare. Hon ser att reflektionsarbetet av hela arbetslaget är av vikt. Medan i den andra verksamheten framhäver förskolechefen att inte barnskötarna är med på reflektionsmötena än så länge. En förskollärare beskriver att personalgruppen såklart måste delge varandra för att det ska bli så bra som möjligt för barnen och att det ska bli bättre i verksamheten. Inez beskriver förskolechefens roll i att arbeta med uppdragsförståelsen i arbetslaget, annars fastnar man i rutiner och konflikter. Inez visar på likvärdig kvalitet och att den ska genomsyra hennes verksamhet. Fördelning av kunskap ser hon som viktig. Medan Mona visar på att det viktigaste i hennes verksamhet är att dra åt samma håll men att det är okej att det är olika.

”Min huvuduppgift, att få min personal att få en samsyn på uppdraget.”

(Inez)

”Styra upp dem och hjälpa dem igång är min uppgift.” (Mona)

Samtliga förskollärare beskriver chefens roll i att leda, inspirera, lyssna och stödja i arbetet kring pedagogisk dokumentation. Maja och Anette frågar efter respons från chefen i hur de ska arbeta kring pedagogisk dokumentation i verksamheten. Annika tar upp ett exempel om att förskolechefen ska ställa mer krav på sin personal när det handlar om ovilja till att göra saker när det handlar om okunskap. Då menar hon att det är förskolechefens ansvar att se till att personen ifråga får utbildning.

”Mer inblick i vårt arbete, ge feedback. Tror inte hon har så stor inblick i vad vi gör.” (Maja)

”Jag tycker att många förskolechefer ställer för lite krav på sin personal, vi har en läroplan att följa.” (Annika)

”Vi har ganska fria händer ändå känner jag. Jag tror att inte heller hon vet riktigt hur hon vill ha det.” (Anette)

”Hon försöker driva oss framåt. Det är hennes jobb.” (Hanna)

En av förskollärarna beskriver chefen som en bank med erfarenheter, dit man kan vända sig när man behöver hjälp. I förhållande till detta ser samtliga förskollärare en förskolechef som ska stötta och vägleda.

Diskussion

I detta kapitel kommer vi att föra en resultatdiskussion och återkoppla till litteratur och tidigare forskning i pedagogisk dokumentation. Utgångspunkten i diskussionen är ett läroplansteoretiskt perspektiv. Resultatdiskussionen är indelad i kategorier beroende av vad som visade sig i resultatet. Dessa kategorier är: perspektiv på pedagogisk dokumentation, förskolechefens ledarroll, tiden som bristande resurs, etiska överväganden samt barnens delaktighet och inflytande. Avslutningsvis för vi en diskussion kring metoden som efterföljs av förslag till vidare forskning och slutsats.

Perspektiv på pedagogisk dokumentation

”Förskolans kvalitet ska kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följas upp, utvärderas och utvecklas. För att utvärdera förskolans kvalitet och skapa goda villkor för lärande behöver barns utveckling och lärande följas, dokumenteras och analyseras. För att stödja och utmana barn i deras lärande behövs kunskap om varje barns erfarenheter, kunnande och delaktighet samt inflytande över och intresse för de olika målområdena. Det behövs också kunskap om hur barns utforskande, frågor, erfarenheter och engagemang tas till vara i verksamheten, hur deras kunnande förändras samt när de upplever verksamheten som intressant, rolig och meningsfull.” (Skolverket, 2010. s, 14.)

I vårt resultat bli det synligt att informanterna ser olika på den reviderade läroplanens klarhet kring pedagogisk dokumentation. Mer än hälften av informanterna anser att Lpfö 98/10 är otydlig kring pedagogisk dokumentation och hur den ska genomföras. Medan två av informanterna ser styrdokumentets tydlighet i arbetet med pedagogisk dokumentation i den reviderade läroplanen. Emilson och Pramling Samuelsson (2012) framhäver i sin studie att det är många som ser svårigheter i att få pedagogisk dokumentation som en del i verksamheten. Enligt tidigare forskare (Kroeger & Cardy, 2006; Emilson & Pramling Samuelsson, 2012) finns det brister inom dokumentationsarbetet och hur det ska organiseras. I och med utbildningsdepartementets proposition (2012/13:195) har dokumentationskravet minskat i syfte att öka tiden för undervisning och den befintliga dokumentationens kvalité förväntas öka. I relation till vår studie ser vi att ovanstående proposition kan ge förskollärare möjlighet till att fördjupa sig i arbetssättet pedagogisk dokumentation. Utifrån vårt resultat ifrågasätter vi om pedagogisk dokumentation fyller sitt syfte om begreppet inte är förankrat i förskoleverksamheten. Risken är att dokumentationen blir en belastning som gör att många av barnens lärprocesser inte uppmärksammas utan får ett praktiskt fokus. Likt Emilson och Pramling Samuelsson (2012) frågar vi oss om dokumentationen alltid leder till att följa barnen och utveckla verksamheten så att kvalitén ökar och synliggörs.

Skolinspektionen (2012:7) efterfrågar en medvetenhet hos förskolans personal över hur den reviderade läroplanen förankras i förskoleverksamheten. I vårt resultat blir det synligt att informanterna vet innebörden av begreppet pedagogisk dokumentation i syfte att synliggöra barnens lärande. Dessutom ser informanterna att det ska användas som ett verktyg för att utvärdera verksamheten. Men att genomföra pedagogisk dokumentation i verksamheten tillsammans med barnen ses som svårare av större delen av informanterna. Samtidigt lyfter några av informanterna den pedagogiska dokumentationen som ett arbetsverktyg. Lenz

Taguchi (1997) framhäver användning av pedagogisk dokumentation som ett verktyg, för att kunna förändra sitt förhållningssätt. Bjervås (2011) visar också på pedagogisk dokumentation som ett verktyg och som ett reflektionsmaterial. Resultatet visar på reflektionens betydelse i pedagogisk dokumentation men att den används på olika sätt. Samtliga informanter beskriver dokumentationsarbetet som en dialog över vad som sker, görs och vilket lärande som pågår i verksamheten. Skolverket (2012) betonar dialogen och att den är en del i att dokumentationen blir en pedagogisk dokumentation.

Framträdande i resultatet är att alla informanter arbetar med pedagogisk dokumentation kring barngruppens lärande. När det handlar om det enskilda barnets lärande skiljer det sig åt. Lpfö 98/10 framhåller systematisk dokumentation av det enskilda barnets lärande och att denna följs upp i syfte att utvärdera förskolans arbete kring barnets möjligheter till lärande och utveckling. För det första kan det tydas ur resultatet att svårigheter finns kring dokumentation av det enskilda barnets lärande och hur detta ska synliggöras i förskoleverksamheten. För det andra visar några av informanterna att de kopplar det enskilda barnets lärande till gruppen och inte skiljer dessa åt. Sheridan et al. (2013) framhåller i sin studie en frånvaro av att förskolorna riktar in sin dokumentation på det enskilda barnets lärande. Även Emilson och Pramling Samuelsson (2012) menar att många förskollärare ställer sig frågande till hur de ska gå tillväga med varje barns utveckling och lärande i dokumentationen. Åberg och Lenz Taguchi (2005) poängterar att låta barnen vara med i ett reflektionsarbete, där barnen får kunskap om sitt eget lärande och andras sätt att lära. Resultatet visar att några informanter använder sig av projektarbete i förskoleverksamheten som ett sätt att följa barnens lärande. Författarna lyfter en medvetenhet hos förskollärare i den pedagogiska verksamheten där man får syn på de kunskapsskapande barnen och deras lärande utifrån nya infallsvinklar.

I resultatet visar det sig att alla informanter ser utbildning kring pedagogisk dokumentation som viktig. Att samtidigt ta hjälp av varandras kunskaper beskriver större delen av informanterna som betydelsefullt. Med anledning av att informanterna beskriver en svårighet kring dokumentationen drar vi slutsatsen att utbildning inom pedagogisk dokumentation behövs. Emilson och Pramling Samuelsson (2012) poängterar att stora resurser satsas på förskolans personal i kompetensutveckling kring pedagogisk dokumentation, då även av teknisk utrustning. Detta är tvärt emot vad Sheridan et al. (2013) visar i sin studie, de efterfrågar ökad kompetensutveckling kring pedagogisk dokumentation inom förskolan. Anledningen till detta menar författarna är att dokumentationen kring det enskilda barnet inte synliggörs i förskolan. Något som vi också ovanstående redogjort för. Detta resonemang kan

kopplas till att det yttersta ansvaret vad det gäller kompetensutveckling ligger enligt Lpfö 98/10 hos förskolechefen som ska se till att personalen utvecklas så de kan genomföra sitt uppdrag. I vårt resultat visar förskolecheferna att utbildning kring pedagogisk dokumentation ligger på deras ansvar. Förskolechefen Inez poängterar uppdragsförståelsen som central i förskollärarens arbete och ser detta som syftet med utbildningen. Pedagogisk dokumentation är något som Inez lyfter i sin verksamhet som utvecklingsområde och ser inläsning av litteratur som ett sätt att inte tappa kunskap. Båda förskolecheferna visar på vinsten av att lära av varandra och arbetar utifrån detta medel. Samtidigt lyfts ekonomin som ett hinder för att kunna vidareutveckla sin kunskap i pedagogisk dokumentation.

Förskolechefens ledarroll

"Förskolechefen har ansvaret för förskolans kvalitet och har därvid, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att: systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp, utvärdera och utveckla verksamheten." (Skolverket, 2010. s, 16)

Det som framträder i resultatet är att förskollärarna ser förskolechefens uppgift i att leda, inspirera, lyssna och vara stödjande i arbetet kring pedagogisk dokumentation. Enligt Skolinspektionen (2012) ska förskolechefen skapa förutsättningar för förskollärarna och barnskötarna när det gäller arbetet med barnen. Ansvaret hos förskolechefen ligger i att finna former, tid och struktur för att personalen ska kunna genomföra ett kvalitativt pedagogiskt arbete (Skolinspektionen, 2012). Vårt resultat visar å ena sidan en önskan från två informanter att de vill få gensvar av förskolechefen hur de ska arbeta kring pedagogisk dokumentation. Å andra sidan visar en informant på en förskolechef som hela tiden försöker driva arbetslaget framåt och att det är förskolechefens uppgift. Skolinspektionen påpekar att det ibland kan finnas ett glapp i kommunikationen mellan förskollärare och förskolechefen trots goda avsikter. Enligt Skolinspektionen kan bestämda strukturer och former som förskolechefen satt vara svåra att ta till sig. Bland annat kan informationen om uppdragets syfte och användning brista men det kan även handla om att teori och praktik inte motsvarar varandra och då påverkas arbetet i förskoleverksamheten (Skolinspektionen, 2012). Utifrån det ovanstående resonemanget tolkar vi att kommunikationen mellan förskollärarna och förskolechefen ibland brister och att förskollärarna saknar stöd i arbetet kring pedagogisk dokumentation utifrån läroplanens intentioner.

"Förskolan ska främja lärande, vilket förutsätter en aktiv diskussion i arbetslaget om innebörden i begreppen kunskap och lärande." (Skolverket, 2010. s, 6.)

Framträdande i resultatet med förskolecheferna är att de tänker olika kring reflektionsarbetet i förskoleverksamheten. Det visar sig ha betydelse vilken personalkategori pedagoger tillhör om de får tillgång till reflektionstid. En av förskolecheferna har reflektionstid både för förskollärare och barnskötare, och visar därmed att hela arbetslaget är viktigt. Medan den andra förskolechefen har reflektionstid för enbart förskollärare, det framkommer inte i intervjun varför det är så. Förskolechefen poängterar att än så länge är det förskollärare som har reflektionstid. Mona understryker att hennes personal själv valt att dra ner på sin reflektionstid och är frågande till vad de ska reflektera kring. Enligt Åberg och Lenz Taguchi (2005) är reflektionsarbetet i arbetslaget en tidpunkt där man skapar en tillfällig förståelse som är öppen för förändring i samtalet med kollegorna. Lenz Taguchi (2012) betonar förskolepersonalen som reflekterande praktiker i att kunna ifrågasätta den dominerande diskursen och formulera ny kunskap om barnen. Å andra sidan poängterar Lpfö 98/10 förskolechefens ansvar till att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete under medverkan av förskollärare och barnskötare. Vi kan utifrån litteraturen se vikten av att hela arbetslaget får tillgång till reflektionstid där ett förändringsarbete hela tiden pågår. För att bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete måste ett förändringsarbete alltid fortgå. Vi kopplar samman barnskötarens frånvaro av reflektionstiden med läroplanens riktlinjer om arbetslagets uppgift i att analysera dokumentationen. Resultatet visar en tudelad bild av denna.

Tiden som bristande resurs

Att dokumentation är resurskrävande tidsmässigt framgår tydligt i intervjuerna. Flera av informanterna visar på svårigheten att skapa utrymme för dokumentation i verksamheten. Anledningarna till att tidsaspekten tas upp varierar något men frågan om hur mycket som behöver göras tyder på att informanterna upplever att de inte hinner med dokumentationen i den utsträckning de önskar eller tror sig behöva göra. Tiden som bristande resurs vad det gäller pedagogisk dokumentation inom förskolan finns det underlag för även i tidigare forskning. Kroeger och Cardy (2006) menar att förskollärare ofta hänvisar till tiden när det finns en brist på dokumentation inom förskolan. Skolverket (2012) visar på att många förskolor ser hinder i verksamheten för att se pedagogisk dokumentation som en integrerad del av verksamheten. Tiden är då en av aspekterna för detta hinder. När informanterna ser barnens delaktighet i den pedagogiska dokumentationen tycks tidsaspekten däremot försvinna. Utifrån detta frågar vi oss om förskolorna arbetar utifrån detta perspektiv eller om de endast är medvetna om att de skulle få mer tid om de inkluderade barnen mer? Samtidigt

poängterar Lenz Taguchi (1997) att involvera barnen och låta dem vara vägvisare inte sker lättvindigt utan kräver tid för planering, organisation och förberedelse.

Annika lyfter detta och uttrycker att pedagoger för lättvindigt hänvisar till tidsbrist och ser dess orsak i förskolans uppbyggnad av rutiner. Detta resonemang kan relateras till Dahlberg et al. (2013). Författarna menar att arbete med pedagogisk dokumentation inte i första hand är en resursfråga utan de menar att möjligheten att arbeta med detta handlar om prioritering i verksamheten. Vidare hänvisar de till Reggio Emilia som beskrivs arbeta utifrån barnens känsla av tid och inte efter klockan. Verksamheten styrs då av de projekt de arbetar kring vilket poängteras ge tid för engagemang och arbete. Skolinspektionen (2012) lyfter tidsaspekten och menar att det är förskolechefens ansvar att skapa förutsättningar för dokumentation och reflektion, de menar att det ytterst handlar om en ledarfråga. Något som också Mona som är förskolechef tar upp när hon hänvisar till dokumentation av det enskilda barnets lärande och uttrycker att det tar för lång tid och att de måste utveckla ett arbetssätt för att kunna nå det målet. Samtidigt visar utbildningsdepartementet (2012/13:195) på att det ökade kravet på dokumentation resulterat i en ökad arbetsbelastning för lärare, vilket styrker informanternas beskrivningar kring tidsaspekten. Vi kan konstatera utifrån studien att tiden för dokumentation är ett dilemma för många av förskolans personal även om de är medvetna om att barnens delaktighet skulle bidra till att detta problem skulle minska. Linde (2006) påvisar utifrån ett läroplansteoretiskt perspektiv olika synsätt på tolkningar och realiseringar av läroplanen. Utifrån detta perspektiv kan tiden som bristande resurs ses som en avvikelse från läroplanen och måste åtgärdas. Samtidigt kan det tolkas att beskrivningar om tiden är en av alla faktorer som påverkar arbetet inom förskolan och att läroplanen inte är ensam rådande över vad som sker i förskolan.

Etiska överväganden

”Förskolläraren ska ansvara för: att alla barn får ett reellt inflytande på arbetssätt och verksamhetens innehåll” (Skolverket, 2010. s, 12).

Informanterna visar på olika perspektiv vad det gäller kopplingen etik och pedagogisk dokumentation. Vissa av informanterna involverar barnen innan dokumentationen och frågar om deras deltagande eller val av material medan andra informanter menar att de självklart respekterar om barnet uttrycker att det inte vill delta. Det senare perspektivet kan tolkas förutsätta att barnen är medvetna om att de har ett val, vilket inte framkommer i intervjuerna.

Lindgren och Sparrman (2003) menar att många inte ifrågasätter barnens vilja till dokumentation med anledning av att dokumentation förväntas stärka barnens röst. Detta kan relateras till Svenning (2011) som menar att barnen vet vad som förväntas av dem i dokumentationen och att de inte har blivit informerade om att de har ett val att delta. Det tycks finnas en dubbelhet i den pedagogiska dokumentationen och detta styrks i intervjun när en av informanterna uttrycker att de kanske gör den pedagogiska dokumentationen mot barnens vilja, fast de menar väl. I relation till ovanstående resonemang kan Läroplanens riktlinjer (Skolverket, 2010) komma i andra hand med hänsyn till att varje barn ska få möjlighet att påverka sin situation och finna utrymme för att uttrycka sig.

Parallellt med ovanstående perspektiv visar informanterna på en medvetenhet kring de etiska aspekterna i anknytning till den pedagogiska dokumentationen och att det tycks vara något som lyfts i kommunens förskolor. Detta är något som Bjervås (2011) efterlyser inom förskolorna och som till viss del syns i vårt resultat. Några av informanterna visar på att de i sin dokumentation endast synliggör barnens lärprocess och inte synliggör barnens ansikten. Detta förhållningsätt till dokumentation förespråkar Lindgren och Sparrman (2003) när de menar att barnen i dokumentationen ska vara oidentifierbara. Vi tolkar dessa informanters beskrivning av dokumentation av barnens lärprocesser som en utgångspunkt från Lpfö 98/10 där barnens utveckling och lärande ska följas upp och inte individen. Samtidigt visar Bjervås via sin avhandling att uteslutning av barnens ansikten i dokumentationen skapar ett ointresse hos barnen som resulterar i att lärande utifrån det dokumenterade uteblir.

Barnens delaktighet och inflytande

”Arbetslaget ska dokumentera, följa upp, utvärdera och utveckla barns delaktighet och inflytande i dokumentation och utvärderingar, vad och hur barn har möjlighet att påverka och hur deras perspektiv, utforskande, frågor och idéer tas till vara.”
(Skolverket, 2010. s, 15)

Resultatet visar på ett förändringsarbete vad det gäller dokumentation inom förskolan. Informanterna som har arbetat inom förskolan lite längre visar på ett förändringsarbete, från att dokumentationer samlades på hög till dokumentationer som förskolepersonal nu reflekterar över tillsammans med barnen, kollegor och föräldrar. Utifrån Dahlberg et al. (2013) kan det tolkas som att dessa informanter har gått från *inhåll* till *inhåll och process* vilket författarna menar är skillnaden på dokumentation och pedagogisk dokumentation. Mylesand (2007) och Skolverket (2012) visar på att detta arbetssätt bidrar till ökad delaktighet i

verksamheten för barnen samt att möjligheten för att utveckla verksamheten ökar. Delaktighet som samtliga informanter lyfter i resultatet. Några av informanterna beskriver barnens inflytande i den pedagogiska dokumentationen genom att arbeta med olika projekt. De uttrycker att barnens intresse styr projektets gång och att de utifrån det dokumenterade reflekterar tillsammans med barnen för att komma vidare i arbetet. I Lpfö 98/10 poängteras det temainriktade arbetet där lärandet hos barnen kan bli mångsidigt och sammanhängande. Vi tolkar att informanterna arbetar utifrån läroplanen i det avseendet. Arbetssättet går i linje med Lenz Taguchis (1997) beskrivning av barnet som kultur och kunskapsskapare, barnet ses ur detta perspektiv som subjekt och beskrivs som kompetent och nyfiket. Pedagogens roll ur detta perspektiv är att se vad barnen försöker visa sin omgivning och följa detta. Det nyfikna barnet gestaltas också i resultatet när flera av informanterna visar på att barnen själva tar initiativ till dokumentation och reflektion, vilket kan knytas till kultur och kunskapsskaparperspektivet. Samtidigt visar det sig i resultatet att arbetet med att inkludera barnen varit en process för informanterna. Detta kan relateras till Arnér (2009) som påvisar att även om ett barnperspektiv är ett medvetet val så kan det vara svårt att hålla fast vid.

Metoddiskussion

Datansamlingen genomfördes via intervjuer för att ta del av intervjupersonernas åsikter och förhållningssätt till den pedagogiska dokumentationen inom förskolan. Detta med Denscombe (2009) beskrivning av intervju som fördel vid undersökningar kring åsikter och uppfattningar, i åtanke. I ett första stadie analyserades materialet enskilt för att utläsa vissa kategorier i intervjuerna. Valet av kategorier som utlästes utifrån intervjuerna tillkom därmed oberoende av varandra, vilket kan styrka studiens tillförlitlighet. Studien visar på enskilda förskollärares och förskolechefers förhållningssätt och sambanden dem emellan går utläsa ur materialet. Underlaget är begränsat till två verksamhetsområden vilket kan uppfattas vara för tunt för att ge en övergripande bild av studiens syfte, om antalet informanter varit en något större hade resultatet möjligtvis sett annorlunda ut. Förskollärarna hade en spridning på barn från åldrarna 1 till 5 år, detta ses som en styrka i studien då förskollärarna har erfarenhet av att arbeta med barn i olika åldrar. Något som däremot inte belyses är hur den pedagogiska dokumentationen speglar sig i förskoleverksamheten. Med kompletterande observationer i förskolorna skulle kanske en mer överskådlig bild av förskollärarnas förhållningssätt till den pedagogiska dokumentationen belysas.

Förslag till vidare forskning

Vårt syfte var att undersöka vad förskollärare och förskolechefer har för uppfattning om pedagogisk dokumentation samt belysa vilken roll förskolechefen har i den pedagogiska dokumentationen. För att vidga perspektivet över pedagogisk dokumentation skulle observationer i förskolan vara till fördel. Med observationer skulle förskollärarnas tolkningar av läroplanens intentioner kring dokumentation få en ytterligare dimension. Förskolans yttre faktorer såsom tidsbrist och storlek på barngrupp skulle kunna relateras till förskollärarnas förhållningssätt till dokumentationen och förskollärarnas faktiska handlande skulle bli synligt. Relationen mellan förskolechef och förskollärare har väckt vårt intresse. Att intervjua förskolechefer och deras förskollärare om pedagogisk dokumentation och jämföra verksamheter med varandra skulle skapa möjlighet att belysa vilka faktorer som underlättar och hindrar arbetet.

Slutsats

Genom att vi har sammanfört vårt resultat med litteratur i diskussionen kan vi se skillnader i hur man tolkar läroplanens intentioner till att arbeta med pedagogisk dokumentation. I vissa fall ses läroplanen som otydlig och då poängteras det enskilda barnets lärande och hur förskollärare ska kunna synliggöra detta i verksamheten. Utifrån vårt resultat ser vi en osäkerhet i samband med reflektionsarbetet och hur den ska användas. Vi ser en önskan och ett behov av fortbildning kring pedagogisk dokumentation, specifikt när det gäller det enskilda barnets lärande. I vårt arbete blir det tydligt att ansvaret om fortbildning ligger på förskolechefens ansvarsområde och att det är ett område som lyfts i läroplanen. Förskolechefens roll ligger i att leda förskollärarna i arbetet kring pedagogisk dokumentation. Här ser vi en önskan från förskollärarna att få mer hjälp av förskolechefen i arbetet med dokumentationen. Vi vill även lyfta förskolechefers osäkerhet i arbetet kring pedagogisk dokumentation och vi ser ett behov av tydliggörande även för denna yrkeskategori.

Tiden som en bristande resurs ser vi i verksamheten när det gäller pedagogisk dokumentation och de etiska aspekterna är något som lyfts i kommunen där intervjuerna genomfördes. Vi är kritiska till att pedagogisk dokumentation utifrån dessa förutsättningar fullföljer sitt syfte. Samtidigt ser vi ett tydligt förändringsarbete av pedagogisk dokumentation på de berörda förskolorna. Barns delaktighet lyfts fram men informanterna poängterar att det varit en process att komma dit de är idag.

Referenser

- Arnér, E. (2009). *Barns inflytande i förskolan: en fråga om demokrati*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Bell, J. (2006). *Introduktion till forskningsmetodik*. (4. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Bitén, A. (2010). *Det dokumenterade barnet: en intervjustudie med pedagoger om barns integritet och inflytande i samband med pedagogisk dokumentation*. Examensarbete. Lärarprogrammet; Högskolan i Gävle.
- Bjervås, L. (2011). *Samtal om barn och pedagogisk dokumentation som bedömningspraktik i förskolan: en diskursanalys*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet, 2011. Göteborg.
- Corsaro, W.A. (1997). *The sociology of childhood*. Thousand Oaks, Calif.: Pine Forge Press
- Dahlberg, G., Moss, P., & Pence, A. (2013). *Från kvalitet till meningsskapande: postmoderna perspektiv – exemplet förskolan*. (2. uppl.) Stockholm: Liber.
- Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Emilson, A., & Pramling Samuelsson, I. (2012). Jakten på det kompetenta barnet. *Nordisk barnhageforskning*. 21(5), 1890-9167.
- Haug, P. (2003). *Om kvalitet i förskolan: forskning om och utvärdering av förskolan 1998-2001*. Stockholm: Statens skolverk.
- Jansson, E., & Rehle, A. (2012). *Förskollärares dokumentationsarbete i den dagliga verksamheten: En kvalitativ intervjustudie med sju förskollärare*. Examensarbete. Lärarprogrammet; Högskolan i Gävle.
- Johansson, E. (2003). Att närma sig barns perspektiv. Forskares och pedagogers möten med barns perspektiv. *Pedagogisk forskning i Sverige*. 8(1-2), 42-57.
- Karlsson, L., & Ström, C. (2010). *Utvecklingssamtal, kvalitetsredovisning, utvärdering och pedagogisk dokumentation i förskolan: en enkätundersökning om förskollärares vardag*. Examensarbete. Lärarprogrammet; Högskolan i Gävle.
- Kroeger, J., & Cardy, T. (2006). Documentation: A Hard to Reach Place. *Early Childhood Education Journal*, 33(6). 389-398.

- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Lenz Taguchi, H. (1997). *Varför pedagogisk dokumentation?: om barnsyn, kunskapssyn och ett förändrat förhållningssätt till förskolans arbete*. Stockholm: HLS.
- Lenz Taguchi, H. (2012). *Pedagogisk dokumentation som aktiv agent: introduktion till intra-aktiv pedagogik*. (1. uppl.) Malmö: Gleerups utbildning.
- Linde, G. (2006). *Det ska ni veta! En introduktion till läroplansteori*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Lindgren, A. (2012). Ethical Issues in Pedagogical Documentation: Representations of Children through Digital Technology Source. *International Journal of Early Childhood*, 44(3), 327-340.
- Lindgren, A., & Sparrman, A. (2003). Om att bli dokumenterad. Etiska aspekter på förskolans arbete med dokumentation. *Pedagogisk forskning i Sverige*, (1-2), 59-70.
- McKenna, Devon E. (2005). Documenting Development and Pedagogy in the Swedish Preschool: The Portfolio as a Vehicle for Reflection, Learning, and Democracy. *Frontiers: The Interdisciplinary Journal of Study Abroad*, 12, 161-184.
- Mylesand, M. (2007). *Bygg och konstruktion i förskolan*. Stockholm: Lärarförbundets förlag.
- Palmer, A. (2012). *Uppföljning, utvärdering och utveckling i förskolan: pedagogisk dokumentation*. Stockholm: Skolverket.
- Perzon, M., & Westerberg, L. (2007). *Det rika barnet: Tio förskollärares uppfattningar om barns lärande i Reggio Emiliainspirerade förskolor*. Examensarbete. Lärarprogrammet; Högskolan i Gävle.
- Prop. 2012/13:195. *Minskade krav på dokumentation i skolan*. Tillgänglig: www.regeringen.se
- Sheridan, S., & Pramling Samuelsson, I. (2009). *Barns lärande: fokus i kvalitetsarbetet*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Sheridan, S., Williams, P., & Sandberg, A. (2013). Systematic quality work in preschool. *International Journal of Early Childhood*, 45(1) 123-150.
- Skolverket (2004). *Förskola i brytningstid: [nationell utvärdering av förskolan]*. Stockholm: Skolverket.

- Skolverket. (2005). *Skolverkets allmänna råd: Kvalité i förskolan*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. ([Ny, rev. utg.]). Stockholm: Skolverket.
- Skolinspektionen (2012). *Förskola, före skola - lärande och bärande [Elektronisk resurs]: kvalitetsgranskningsrapport om förskolans arbete med det förstärkta pedagogiska uppdraget*. Stockholm: Skolinspektionen.
- Svenning, B. (2011). *Vad berättas om mig?: Barns rättigheter och möjligheter till inflytande i förskolans dokumentation*. Lund: Studentlitteratur.
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk – samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Wallskog, C. (2011). *Återerövra yrkesrollen: förskollärares särskilda ansvar*. ([Ny, rev. och omarb. uppl.]). Stockholm: Fortbildning.
- Wehner-Godée, C. (2010). *Att fånga lärandet: pedagogisk dokumentation med hjälp av olika medier*. (2. uppl.) Stockholm: Liber.
- Wehner-Godée, C. (2011). *Lyssnandets och seendets villkor pedagogisk dokumentation - DVD bok*. Stockholm: Stockholms universitets förlag.
- Wheelan, S.A. (2013). *Att skapa effektiva team: en handledning för ledare och medlemmar*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Åberg, A., & Lenz Taguchi, H. (2005). *Lyssnandets pedagogik: etik och demokrati i pedagogiskt arbete*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.

Information om examensarbete till förskolechefer

Vi är två förskollärarstudenter som läser sista terminen på Lärarprogrammet inriktning matematik, teknik och naturvetenskap mot förskolan, vid högskolan i Gävle. I programmet ingår att vi ska skriva ett examensarbete. Vi har tänkt genomföra en studie med syfte att belysa förskollärare och förskolechefers förhållningssätt till den pedagogiska dokumentationen inom förskolan. Den datainsamlingsmetod som vi kommer att använda oss av är intervjuer med förskollärare och förskolechefer som arbetar i Hudiksvalls kommun. Uppsatsen kommer att ske under höstterminen 2013 och ska vara färdig vecka 41.

Vi ber om din tillåtelse att genomför studien inom ditt verksamhetsområde. Efter detta kommer vi att kontakta dig och förskollärare i kommunen, för förfrågan om deltagande i studien.

Vi är tacksamma om vi fick ert svar via mail. Vi finns tillgänglig via telefon och mail om ni har frågor kring studien, se kontaktuppgifter nedan. Om intresse finns kommer vi gärna och överlämnar arbetet till dig när den är examinerad.

Med vänliga hälsningar

Student: Sara Backman
Telefon: xxxxxxxxxxxxxxxx
Mail:xxxxxxx

Student: Lillian Linde
Telefon: xxxxxxxxxxxxxxxx
Mail:xxxxxxxxxxxx

Handledare: Anni Hammarberg
Mail: xxxxxxxxxxxxxxxx Telefon: xxxxxxxxxxxx

Förfrågan till förskolechefer om deltagande i intervjustudie

Vi är två förskollärarstudenter som läser Lärarprogrammet inriktning matematik, teknik och naturvetenskap mot förskolan, vid högskolan i Gävle. I utbildningen ingår det att göra en studie och skriva ett examensarbete.

Vi riktar vår uppmärksamhet mot den pedagogiska dokumentationen som poängteras i Läroplanen för förskolan Lpfö 98/10 (Skolverket, 2010).

”Förskolläraren ska ansvara för att varje barns utveckling och lärande kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följs upp och analyseras för att det ska vara möjligt att utvärdera hur förskolan tillgodoser barnens möjligheter att utvecklas och lära i enlighet med läroplanens mål och intentioner” (Skolverket 2010, s. 14)

Syftet med vår studie är att beskriva förskollärares och förskolechefers förhållningssätt till den pedagogiska dokumentationen. Vi vill spegla den pedagogiska dokumentationens olika infallsvinklar. Vi undrar om du vill delta i denna studie. Intervjustudien kommer att ske individuellt och tar ca 45 minuter. Inspelning av intervjun kommer att ske. Ditt svar på intervjufrågorna kommer att behandlas konfidentiellt och din identitet kommer inte att presenteras. Studien kommer att presenteras så att inga enskilda kommer att igenkännas. Intervjun är helt frivillig och du kan själv närhelst du vill avbryta din medverkan. Intervjun kommer att transkriberas och analyseras. Materialet kommer sedan raderas när examensarbetet är examinerat. Vi kommer att kontakta dig för vidare information och om du är villig att delta även boka tid och plats för intervjun. Om du har några frågor är du välkommen att kontakta någon av nedstående personer.

Sara Backman

Tel: xxxxxxxxxxxxxx

Mail: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Lillian Linde

Tel: xxxxxxxxxxxxxx

Mail: xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Förfrågan till förskollärare om deltagande i intervjustudie

Vi är två förskollärarstudenter som läser Lärarprogrammet inriktning matematik, teknik och naturvetenskap mot förskolan, vid högskolan i Gävle. I utbildningen ingår det att göra en studie och skriva ett examensarbete.

Vi riktar vår uppmärksamhet mot den pedagogiska dokumentationen som poängteras i Läroplanen för förskolan Lpfö 98/10 (Skolverket, 2010).

”Förskolläraren ska ansvara för att varje barns utveckling och lärande kontinuerligt och systematiskt dokumenteras, följs upp och analyseras för att det ska vara möjligt att utvärdera hur förskolan tillgodoser barnens möjligheter att utvecklas och lära i enlighet med läroplanens mål och intentioner” (Skolverket, 2010. s, 14)

Syftet med vår studie är att beskriva förskollärares och förskolechefers förhållningssätt till den pedagogiska dokumentationen. Vi vill spegla den pedagogiska dokumentationens olika infallsvinklar. Vi undrar om du vill delta i denna studie. Intervjustudien kommer att ske individuellt och tar ca 45 minuter. Inspelning av intervjun kommer att ske. Ditt svar på intervjufrågorna kommer att behandlas konfidentiellt och din identitet kommer inte att presenteras. Studien kommer att presenteras så att inga enskilda kommer att igenkännas. Intervjun är helt frivillig och du kan själv närhelst du vill avbryta din medverkan. Vi har varit i kontakt med er förskolechef och hon har samtyckt till att vi kontaktar er för eventuell medverkan i studien.

Intervjun kommer att transkriberas och analyseras. Materialet kommer sedan raderas när examensarbetet är examinerat. Vi kommer att kontakta dig för vidare information och om du är villig att delta även boka tid och plats för intervjun. Om du har några frågor är du välkommen att kontakta någon av nedstående personer.

Sara Backman

Tel: xxxxxxxxxxxxxxxx

Mail: xxxxxxxxxxxxxxxx

Lillian Linde

Tel: xxxxxxxxxxxxxxxx

Mail: xxxxxxxxxxxxxxxx

Godkännande om deltagande i intervju

Jag ger mitt informerade samtycke till att delta i forskningsstudien förskollärares och förskolecheferers förhållningssätt till den pedagogiska dokumentationen inom förskolan. Jag ger även tillåtelse att författarna kontaktar mig om behovet finns för eventuella frågor efteråt. Jag är medveten om att mitt deltagande är helt frivilligt och att jag kan avbryta deltagandet i intervjun utan att ge någon anledning.

Datum:

Namnunderskrift:

Namnförtydligande:

Telefonnummer:

Mail:

Intervjufrågor till förskollärare

1. Hur länge har du arbetat inom förskolan?
2. Vilken åldersgrupp arbetar du i?
3. Vad är pedagogisk dokumentation för dig?
-ser du någon skillnad mellan dokumentation och pedagogisk dokumentation?
4. Genomsyrar den pedagogiska dokumentationen ert arbete i förskolan?
5. Upplever du att arbetslaget har ett gemensamt förhållningssätt till den pedagogiska dokumentationen?
-Har du fortbildning inom pedagogisk dokumentation? Vad?
6. Vilka verktyg använder ni er av i den pedagogiska dokumentationen?
7. Hur tänker du kring den etiska aspekten vid ped. dokumentation.
8. Känner du att du kan genomföra läroplanens strävansmål kring pedagogisk dokumentation?
-Ser du några fördelar med den pedagogiska dokumentationen?
-Finns det nackdelar i arbetet kring pedagogisk dokumentation?
-Upplever du att det finns tid till pedagogisk dokumentation?
9. Arbetar ni annorlunda kring pedagogisk dokumentation sedan delar av Läroplanen för förskolan ändrades 2010?
10. Kan du se något mönster/samband mellan pedagogisk dokumentation och barns lärande?
11. Hur ser du på barnens roll i den pedagogiska dokumentationen?

Intervjufrågor till förskolechefer

1. Hur länge har du arbetat som förskolechef?
2. Vad har du för utbildning?
3. Vad är pedagogisk dokumentation för dig?
4. Har personalen i din verksamhet fått utbildning i ped. dokumentation de senaste åren? Vilken? Vad har du för syfte med den.
5. Upplever du att arbetslaget har ett gemensamt arbetssätt kring den pedagogiska dokumentationen.
6. Ges tid till reflektion till personalen, vad är ditt mål med denna?
7. Ser du att läroplanens strävansmål kring den pedagogiska dokumentationen uppfylls i din verksamhet.

